

บทที่ 3

วงจรบัญชีและการวิเคราะห์รายการค้า

วงจรบัญชี (Accounting Cycle)

คือ การปฏิบัติงานตามกระบวนการทางการบัญชี โดยเริ่มต้นตั้งแต่การวิเคราะห์รายการค้า การบันทึกรายการในสมุดรายวัน การผ่านรายการไปยังบัญชีแยกประเภท และสรุปผลการดำเนินงานและฐานะการเงินในรูปแบบงบการเงินของรอบระยะเวลาที่รายงาน

ขั้นตอนของวงจรบัญชี

1. การวิเคราะห์รายการค้า
2. การบันทึกรายการในสมุดรายวัน
3. การผ่านรายการไปยังบัญชีแยกประเภท
4. การจัดทำบทดลอง
5. การบันทึกการปรับปรุง
6. การจัดทำบทดลองหลังการปรับปรุง
7. การจัดทำกระดาษทำการ
8. การปิดบัญชีในสมุดรายวันทั่วไป และผ่านไปยังบัญชีแยกประเภท
9. การจัดทำบทดลองหลังปิดบัญชี
10. การจัดทำงบการเงิน

รอบระยะเวลาบัญชี (Financial Reporting Period)

- การกำหนดรอบระยะเวลาบัญชีจะต้องมีการระบุอย่างชัดเจนในงบการเงิน ซึ่งรอบบัญชีจะเริ่มต้นหรือสิ้นสุดวันใดขึ้นอยู่กับกิจการกำหนด และจะเป็นระยะเวลาสั้นเท่าใดก็ได้ เช่น 1 เดือน 3 เดือน (รายไตรมาส) 6 เดือน หรือ 1 ปี
- โดยช่วงเวลาที่กำหนดจะต้องเท่ากัน เพื่อให้ผู้ใช้สามารถนำข้อมูลมาเปรียบเทียบกันได้

รายการค้า (Business Transaction)

หมายถึง เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานทางธุรกิจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงานหรือฐานะการเงินของกิจการนั้นๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อองค์ประกอบของงบการเงิน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (เพิ่มขึ้น หรือ ลดลง) ในสินทรัพย์ หนี้สิน หรือ ส่วนของเจ้าของ

เงื่อนไขของการเป็นรายการค้า

มี 3 ประการ คือ

1. สามารถวัดค่าเป็นหน่วยเงินตราได้อย่างชัดเจนและน่าเชื่อถือ
2. เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องและเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการประกอบธุรกิจ ไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคลของผู้บริหารหรือพนักงาน
3. รายการดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน หรือส่วนของเจ้าของ

เงื่อนไขของการเป็นรายการค้า

มี 3 ประการ คือ

1. สามารถวัดค่าเป็นหน่วยเงินตราได้อย่างชัดเจนและน่าเชื่อถือ
2. เป็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องและเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการประกอบธุรกิจ ไม่ใช่เรื่องส่วนบุคคลของผู้บริหารหรือพนักงาน
3. รายการดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสินทรัพย์ หนี้สิน หรือส่วนของเจ้าของ

ตัวอย่างรายการค้า

1. การนำสินทรัพย์ประเภทต่าง ๆ มาลงทุนในกิจการ
2. การขายหุ้นสามัญเพื่อระดมเงินทุนของกิจการ
3. การซื้อสินค้าเป็นเงินสดหรือเงินเชื่อ
4. การขายสินค้าหรือการให้บริการเป็นเงินสดหรือเงินเชื่อ
5. การจ่ายชำระหนี้แก่เจ้าหนี้

สมการบัญชี

กิจการอาจได้แหล่งที่มาของสินทรัพย์มาจาก 2 แหล่ง คือ

(1) แหล่งเงินทุนที่มาจากภายนอกกิจการ เช่น การกู้ยืมสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นภาระที่จะต้องชำระคืนในอนาคต และ

(2) แหล่งเงินทุนที่มาจากภายใน หรือเงินลงทุนของเจ้าของกิจการเอง

ดังนั้น ตัวเลขรวมของสมการทั้งสองฝั่งจึงเท่ากันเสมอ

สมการบัญชี (Accounting Equation)

$$\begin{array}{l} \text{ASSETS} = \text{LIABILITIES} + \text{OWNER EQUITY} \\ \text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ส่วนของผู้ถือหุ้น} \end{array}$$

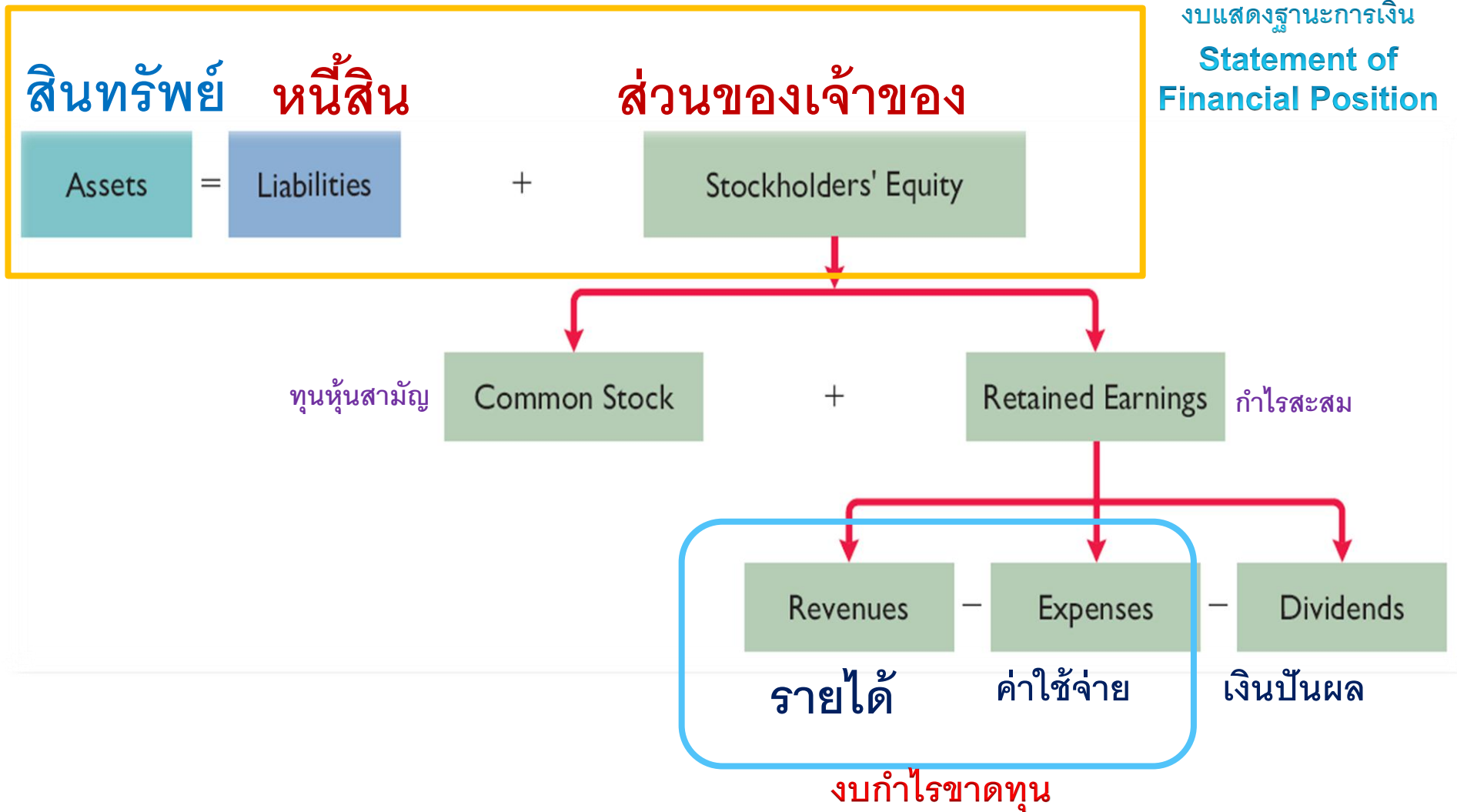
Resources
ทรัพยากร

Promise
สัญญาจะจ่ายเงิน

Common Stock =
หุ้น

ความสัมพันธ์ของ 5 องค์ประกอบในงบการเงิน

การวิเคราะห์รายการค้าแต่ละรายการจะทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงอย่างน้อย 2 บัญชี เรียกว่า “**หลักการบัญชีคู่**
(Double-Entry Accounting)”

*** ผลกระทบของรายการค้า : รายการที่เกิดขึ้นต้องทำให้
สินทรัพย์รวม เท่ากับ ยอดรวมหนี้สินบวกส่วนของเจ้าของ เสมอ

สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ

สินทรัพย์ = หนี้สิน + (ทุน + กำไรสะสมปลายงวด)

สินทรัพย์ = หนี้สิน + (ทุน + กำไรสะสมต้นงวด + กำไรสุทธิ - เงินปันผล)

ตัวอย่างการวิเคราะห์รายการค้า บริษัท ดานาการบัญชี จำกัด เริ่มตั้งบริษัทในวันที่ 1 มกราคม 25x1 เพื่อให้บริการทำบัญชี โดยมีรายการค้า ดังนี้

25x1		
มกราคม	1	กิจการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท ดานาการบัญชี จำกัด โดยออกขายหุ้นสามัญ มูลค่าหุ้นละ 10 บาท จำนวน 20,000 หุ้น บริษัทขายหุ้นทั้งหมดได้เป็นเงินสด รวมเป็นเงิน 200,000 บาท
	18	ซื้ออุปกรณ์สำนักงานจากบริษัท ดีเอ็นเอ จำกัด เป็นเงิน จำนวน 40,000 บาท โดยจ่ายเป็นเงินสด 10,000 บาท ที่เหลือจะชำระภายใน 90 วัน
มีนาคม	15	บริษัทให้บริการทำบัญชีเรียบร้อยแล้ว จึงส่งบิลเรียกเก็บค่าบริการทำบัญชีจากบริษัท พอใจ จำกัด จำนวน 100,000 บาท ให้ลูกค้าชำระภายใน 30 วัน
	31	บริษัทชำระหนี้ บริษัท ดีเอ็นเอ จำกัด บางส่วนเป็นเงินสด 15,000 บาท
เมษายน	20	บริษัทได้รับชำระหนี้จากบริษัท พอใจ จำกัด เป็นเงินสด 100,000 บาท ซึ่งเป็นลูกหนี้ของวันที่ 15 มีนาคม 25x1
มิถุนายน	10	บริษัทได้รับเงินสดค่าบริการทำบัญชีจากลูกค้าจำนวน 80,000 บาท โดยได้บันทึกเป็นรายได้
กรกฎาคม	25	บริษัทจ่ายค่าไฟฟ้า 3,000 บาท ค่าเช่าอาคาร 10,000 บาท และเงินเดือนพนักงาน 30,000 บาท เป็นเงินสด
พฤศจิกายน	12	บริษัทนำเงินสดฝากธนาคารจำนวน 5,000 บาท
ธันวาคม	1	บริษัทกู้เงินจากธนาคาร เป็นเงิน 200,000 บาท อัตราดอกเบี้ย 10% ต่อปี

รายการที่ 1 กิจการจดทะเบียนจัดตั้งบริษัท ด้านการบัญชีจำกัด โดยออกขายหุ้นสามัญ
มูลค่าหุ้นละ 10 บาท จำนวน 20,000 หุ้น บริษัทขายหุ้นทั้งหมดได้เป็นเงินสด รวม 200,000 บาท

วิเคราะห์รายการค้าได้ว่า				
1.	เงินสด (สินทรัพย์)	เพิ่มขึ้น	200,000	บาท
2.	หุ้นสามัญ (ส่วนของเจ้าของ)	เพิ่มขึ้น	200,000	บาท

ผลการวิเคราะห์แสดงในรูปสมการบัญชีได้ ดังนี้

<u>สินทรัพย์</u>		=	<u>หนี้สิน</u>	+	<u>ส่วนของเจ้าของ</u>
เงินสด		=	หนี้สิน	+	หุ้นสามัญ
(1)	+200,000	=			+200,000
รวม	<u>200,000</u>	=			<u>200,000</u>

รายการที่ 2 ซื้ออุปกรณ์สำนักงานจากบริษัท ดีเอ็นเอ จำกัด เป็นเงิน 40,000 บาท โดยจ่ายเป็นเงินสด 10,000 บาท ที่เหลือจะชำระภายใน 90 วัน

วิเคราะห์รายการค้าได้ว่า

1. อุปกรณ์สำนักงาน (สินทรัพย์)	เพิ่มขึ้น	40,000	บาท
2. เงินสด (สินทรัพย์)	ลดลง	10,000	บาท
3. เจ้าหนี้การค้า (หนี้สิน)	เพิ่มขึ้น	30,000	บาท

<u>สินทรัพย์</u>			=	<u>หนี้สิน</u>	+	<u>ส่วนของผู้ถือหุ้น</u>
	เงินสด	+ อุปกรณ์สำนักงาน	=	เจ้าหนี้การค้า		หุ้นสามัญ
(1)	200,000		=			200,000
(2)	-10,000	+40,000	=	+30,000		
รวม	<u>190,000</u>	+ <u>40,000</u>	=	<u>30,000</u>		<u>200,000</u>

รายการที่ 3 บริษัทให้บริการทำบัญชีเรียบร้อยแล้ว จึงส่งบิลเรียกเก็บค่าบริการทำบัญชีจากบริษัท
พอใจ จำกัด จำนวน **100,000** บาท ให้ลูกค้าชำระภายใน **30** วัน

วิเคราะห์รายการค้าได้ว่า

1.	ลูกหนี้การค้า (สินทรัพย์)	เพิ่มขึ้น	100,000	บาท
2.	รายได้จากการให้บริการ (ส่วนของเจ้าของ)	เพิ่มขึ้น	100,000	บาท

สินทรัพย์			=	หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ		
เงินสด	+	ลูกหนี้การค้า	=	เจ้าหนี้การค้า	+	หุ้นสามัญ + กำไร (ขาดทุน)
(1) +200,000						+200,000
(2) -10,000		+40,000		+30,000		
(3)		+100,000	=			+100,000
รวม						รายได้
190,000	+	100,000	=	30,000	+	200,000 + 100,000

รายการที่ 4 บริษัทชำระหนี้ บริษัท ดีเอ็นเอ จำกัด บางส่วนเป็นเงินสด 15,000 บาท

วิเคราะห์รายการค้าได้ว่า

1.	เงินสด (สินทรัพย์)	ลดลง	15,000	บาท
2.	เจ้าหนี้การค้า (หนี้สิน)	ลดลง	15,000	บาท

สินทรัพย์				=	หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ		
	เงินสด	+	ลูกหนี้การค้า	+	อุปกรณ์สำนักงาน	=	เจ้าหนี้การค้า + หุ้นสามัญ + กำไร (ขาดทุน)
(1)	+200,000						+200,000
(2)	-10,000				+40,000		+30,000
(3)			+100,000				+100,000
							รายได้
(4)	-15,000						-15,000
รวม	175,000	+	100,000	+	40,000	=	15,000 + 200,000 + 100,000

รายการที่ 5 บริษัทได้รับชำระหนี้จากบริษัท พอใจ จำกัด เป็นเงินสด 100,000 บาท ซึ่งเป็นลูกหนี้เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 25x1

วิเคราะห์รายการค้าได้ว่า

1. เงินสด (สินทรัพย์)

เพิ่มขึ้น

100,000 บาท
2. ลูกหนี้การค้า (สินทรัพย์)

ลดลง

100,000 บาท

สินทรัพย์			=	หนี้สิน	+	ส่วนของผู้ถือหุ้น	
เงินสด	+	ลูกหนี้การค้า	+	อุปกรณ์สำนักงาน	=	เจ้าหนี้การค้า	หุ้นสามัญ + กำไร (ขาดทุน)
(1) +200,000							+200,000
(2) -10,000				+40,000		+30,000	
(3)		+100,000			=		+100,000 รายได้
(4) -15,000						-15,000	
(5) +100,000		-100,000					
รวม	275,000	+	0	+	40,000	=	15,000 + 200,000 + 100,000

รายการที่ 6 บริษัทได้รับเงินสดค่าบริการทำบัญชีจากลูกค้าจำนวน 80,000 บาท โดยได้บันทึกเป็นรายได้

วิเคราะห์รายการค้าได้ว่า

1.

เงินสด (สินทรัพย์)

เพิ่มขึ้น

80,000 บาท
2.

รายได้ (ส่วนของเจ้าของ)

เพิ่มขึ้น

80,000 บาท

สินทรัพย์				=	หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ		
เงินสด	+	ลูกหนี้การค้า	+	อุปกรณ์สำนักงาน	=	เจ้าหนี้การค้า	หนี้สามัญ + กำไร (ขาดทุน)
(1) +200,000							+200,000
(2) -10,000				+40,000		+30,000	
(3)		+100,000			=		+100,000 รายได้
(4) -15,000						-15,000	
(5) +100,000		-100,000					
(6) +80,000							+80,000 รายได้
รวม	355,000	+	0	+	40,000	=	15,000 + 200,000 + 180,000

รายการที่ 7 บริษัทจ่ายค่าไฟฟ้า 3,000 บาท ค่าเช่าอาคาร 10,000 บาท และเงินเดือนพนักงาน 10,000 บาท เป็นเงินสด

วิเคราะห์รายการค้าได้ว่า

สินทรัพย์				=	หนี้สิน	+	ส่วนของเจ้าของ				
	เงินสด	+	ลูกหนี้การค้า	+	อุปกรณ์สำนักงาน	=	เจ้าหนี้การค้า	หุ้นสามัญ	กำไร (ขาดทุน)		
(1)	+200,000							+200,000		ทุน	
(2)	-10,000				+40,000		+30,000				
(3)			+100,000			=			+100,000	รายได้	
(4)	-15,000						-15,000				
(5)	+100,000		-100,000								
(6)	+80,000								+80,000	รายได้	
(7)	-23,000								-3,000	ค่าไฟฟ้า	
									-10,000	ค่าเช่า	
									-10,000	เงินเดือน	
รวม	332,000	+	0	+	40,000	=	15,000	+	200,000	+	157,000

รายการที่ 8 บริษัทนำเงินสดฝากธนาคารจำนวน 5,000 บาท

วิเคราะห์รายการค้าได้ว่า

13

สินทรัพย์						=	หนี้สิน	+	ส่วนของผู้ถือหุ้น				
	เงินสด	+	เงินฝากธนาคาร	+	ลูกหนี้การค้า	+	อุปกรณ์สำนักงาน	=	เจ้าหนี้การค้า	หุ้นสามัญ	+	กำไร (ขาดทุน)	
(1)	+200,000									+200,000			ทุน
(2)	-10,000						+40,000	+30,000					
(3)					+100,000			=				+100,000	รายได้
(4)	-15,000							-15,000					
(5)	+100,000				-100,000								
(6)	+80,000											+80,000	รายได้
(7)	-23,000											-3,000	ค่าไฟฟ้า
												-10,000	ค่าเช่า
												-10,000	เงินเดือน
(8)	-5,000		+5,000										
รวม	327,000	+	5,000		0	+	40,000	=	15,000	+	200,000	+	157,000

รายการที่ 9 บริษัทกู้เงินจากธนาคาร เป็นเงิน 200,000 บาท อัตราดอกเบี้ย 10% ต่อปี

สินทรัพย์					=	หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ			
	เงินสด	+ เงินฝากธนาคาร	+ ลูกหนี้การค้า	+ อุปกรณ์สำนักงาน		เจ้าหนี้การค้า	เจ้าหนี้เงินกู้	+ หุ้นสามัญ	+ กำไร (ขาดทุน)
(1)	+200,000							+200,000	ทุน
(2)	-10,000			+40,000		+30,000			
(3)			+100,000		=				+100,000 รายได้
(4)	-15,000					-15,000			
(5)	+100,000		-100,000						
(6)	+80,000								+80,000 รายได้
(7)	-23,000								-3,000 ค่าไฟฟ้า
									-10,000 ค่าเช่า
									-10,000 เงินเดือน
(8)	-5,000	+5,000							
(9)	+200,000						+200,000		
รวม	527,000	+ 5,000	0	+ 40,000	=	15,000	+ 200,000	200,000	+ 157,000
	572,000					572,000			

สมการบัญชีเป็นจริง ยอดรวมสินทรัพย์ จะต้องเท่ากับ ยอดรวมของฝั่งหนี้สินและส่วนของเจ้าของเสมอ

ผังบัญชี

หมายถึง ผังที่แสดงรายชื่อบัญชีแยกประเภททุกบัญชี ของแต่ละกิจการ โดยให้ชื่อและเลขที่เรียงตามลำดับเพื่อความสะดวกในการจัดทำงบการเงินและรายงานต่าง ๆ ที่ต้องการ

สำหรับวิธีการจัดหมวดหมู่และกำหนดผังบัญชีหรือเลขที่บัญชีตามมาตรฐานนิยมกัน โดยทั่วไปจะพิจารณาจากองค์ประกอบของงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุน หรือบัญชี 5 หมวด ได้แก่ หมวดสินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้ และค่าใช้จ่าย

หลักการกำหนดผังบัญชี

1. เลขที่บัญชีหลักที่หนึ่ง

ในการกำหนดเลขที่บัญชีหลักที่หนึ่งเป็นการกำหนดเลขที่บัญชีตามประเภทบัญชีโดยเรียงตามหมวด 5 หมวด คือ หมวดสินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้และค่าใช้จ่าย

1.หมวดสินทรัพย์	เลขที่บัญชีขึ้นต้นด้วยเลข 1 เช่น 1xxx
2.หมวดหนี้สิน	เลขที่บัญชีขึ้นต้นด้วยเลข 2 เช่น 2xxx
3.หมวดส่วนของเจ้าของ	เลขที่บัญชีขึ้นต้นด้วยเลข 3 เช่น 3xxx
4.หมวดรายได้	เลขที่บัญชีขึ้นต้นด้วยเลข 4 เช่น 4xxx
5.หมวดค่าใช้จ่าย	เลขที่บัญชีขึ้นต้นด้วยเลข 5 เช่น 5xxx

2. เลขที่บัญชีหลักที่สอง

ในการกำหนดเลขที่บัญชีหลักที่สองอาจกำหนดเป็น เลข 0 และเลข 1 โดย 0 หมายถึง บัญชีประเภทหมุนเวียน และ 1 หมายถึง บัญชีประเภทไม่หมุนเวียน ตัวอย่างการกำหนดผังบัญชีเป็นดังนี้

ตัวอย่างผังบัญชี

หมวดบัญชี	ประเภทบัญชี	ชื่อบัญชี	เลขที่บัญชี
สินทรัพย์	สินทรัพย์หมุนเวียน	เงินสด	101
		เงินฝากธนาคาร	102
		ลูกหนี้การค้า	103
		ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ	103.1
		สินค้าคงเหลือ	104
		วัสดุสำนักงาน	105
	สินทรัพย์ไม่หมุนเวียน	เงินลงทุนระยะยาว	111
		ที่ดิน	112
		อาคาร	113
		ค่าเสื่อมราคาสะสม-อาคาร	113.1
		อุปกรณ์	114
		ค่าเสื่อมราคาสะสม- อุปกรณ์	114.1

ตัวอย่างผังบัญชี

หนี้สิน	หนี้สินหมุนเวียน	เจ้าหนี้การค้า	201
		ตัวเงินจ่าย	202
		ค่าเช่าอาคารค้างจ่าย	203
		เงินกู้ยืมระยะสั้น	204
	หนี้สินไม่หมุนเวียน	เงินกู้ยืมระยะยาว	211
		หุ้นกู้	212
ส่วนของผู้ถือหุ้น		ทุน	301
		ถอนใช้ส่วนตัว	302
		กำไรขาดทุน	303

ตัวอย่างผังบัญชี

รายได้	รายได้จากการดำเนินงาน	รายได้จากการขาย	411
		รายได้ค่าบริการ	412
	รายได้อื่น	ดอกเบี้ยรับ	421
		รายได้เบ็ดเตล็ด	422
ค่าใช้จ่าย		เงินเดือน	501
		ค่าสาธารณูปโภค	502
		ค่าเบี้ยประกันภัย	503

ประโยชน์ของการใช้เลขที่บัญชี

1. เพื่อช่วยให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว ในการผ่านบัญชี และจำแนกชนิดของรายการ
2. เพื่อบันทึกรายการทางบัญชีและช่วยให้การเก็บรักษาเอกสารเป็นหมวดหมู่
3. เพื่อช่วยให้กิจการที่จัดทำบัญชีด้วยระบบคอมพิวเตอร์ทำได้ง่ายและสะดวกในการป้อนข้อมูลทางบัญชี
4. เพื่อช่วยให้การค้นหาข้อมูลทางบัญชีง่ายและสะดวกรวดเร็ว
5. เพื่อช่วยลดระยะเวลาในการเขียนชื่อ และประเภทของบัญชี
6. เพื่อช่วยให้การจัดเรียงลำดับบัญชีได้ง่าย และสะดวกในการจดจำ